

GURME BALABAN KÖFTE

GURME ET BALABAN

Ayten ÇETİN¹

Balaban, avcı kuşlardan biridir. Fakat bu kuşun adı Kaşgarlı'da olmadığı gibi, Çağatayca sözlüklerde de görülemiyor. Bu, balaban'ın Orta Asyalılar'ca bilinmediğini gösterebilir. Tercümân-Turkî-Arabîde Balaban es-sakr yani çağrı (çakır) kelimesi ile tercüme edilmiştir". Bu adın Türkiye'de ve bilhassa Mısır Memlûkleri arasında yaygın adlardan biri olduğunu şimdiden kaydedelim.²Balaban, Memlûkler arasında en çok kullanılan adlardan Turna lâkaplı Seyfeddîn Balabân'ı bu adı taşıyan emîrlerden biri olarak zikr edebiliriz. Onun lâkabı olan turna her halde bizim turna kuşunu ifade etmektedir. Balaban Turna, en-Nâsır Muhammed devrinde emîr candar olup sonra Safed nâibi idi. en-Nâsır üzerinde büyük bir itibar ve nüfuza sahip olan Dimaşk nâibi Tengiz'in kötölemesi üzerine hapse konuldu ve hapisliânede on bir yıl dokuz ay kaklıktan sonra çıkarılıp Şam'da dirlik verildi. Sonra bin begi oldu ve 734 (1333) yılında öldü. Balaban Turna iri yapılı ve güzel görünüşlü bir emîr idi. Yine bu adı taşıyan Balabân el-Hâşş Turkî (yani Has Türk)'de zikredebiliriz. Bu emîr Seyfeddîn Sunkur ile birlikte en-Nâsır tarafından Kıpçak ülkesindeki Moğol hanına elçilikle gönderilmişti. Balaban oradan 713 (1313) yılında geri dönmüştü.³

Hindistan Memlûk devleti hükümdarlarının adlarına gelince, onlardan memlûk asıllı olanlar, geleneğe göre, türkçe adlar taşıyorlardı: Ay Beg, İl Tutmuş, **Balaban**, Sunkur. Hükümdarların Sultan, emirlerin Melik unvanlarını taşıdıkları görülür. Bunlar mevki unvanları idiler. Sultan ve emirlerin oğullarına ise, yine geleneğe uyularak arapça ve farsça adlar verilmiş olduğunu biliyoruz: Mahmûd, Razîyye, Fîrûz, hatta bu adlar arasında Türkiye Selçuklularında olduğu gibi, İran'ın esâtirî kahramanlarının adlarını taşıyanlara bile rast gelinir: Key Kâvûs. Key Kûbâd Firûz (Balaban'ın torunları). Memlûk devleti devrinde memlûk asıllı olan ve olmayan emîrler türkçe, arapça ve farsça adlarından başka türkçe unvanlar ve İslâmî lakaplar da taşıyorlar: el Melik İzzeddîn Togan Han Tuğrul, el-Melik Temür Han Kıran, el-Melik İhtiyâreddin Kara Kuş Han Ay Tigin, Gıyâseddin Ulug Han **Balaban**, el-Melik Nusretü'd-dîn Şîr Han, el-Melik Müeyyededdin Hindu Han. Bu gelenek belki Harizmşahlar'dan alınmış

¹ AYTEN USTA GURME ESKİŞEHİR

² Faruk Sümer, Türk Devletleri tarihinde şahıs adları, TDAV, İstanbul, 1999, s. 121.

³ Faruk Sümer, a. g. e., s. 412.

olabilir. Ancak Orta Asya bozkırlarından getirilmiş olması daha muhtemel görülebilir. Böylece Hindistan'da siyasî şahsiyetler tarafından han unvanının kullanılması Memlûkler devrine kadar gidiyor. Balaban'ın da el-Hâkânu'l-mu'azzam unvanı ile anıldığı görülüyor. Bütün bunlardan başka bâr beg" dâd beg, Kutvâl Beg (kale beyi) gibi mevki unvanları da kullanılıyor.⁴

⁴ Faruk Sümer, a. g. e., s. 561.